

ОВАКАНТЯВАНЕТО НА КАНОНА

Костова-Панайотова, М., 2021. *По шевовите на литературата (между Изтока и Запада – граници и идентичности)*.

Благоевград: ЮЗУ „Неофит Рилски“

Цветан Ракъовски

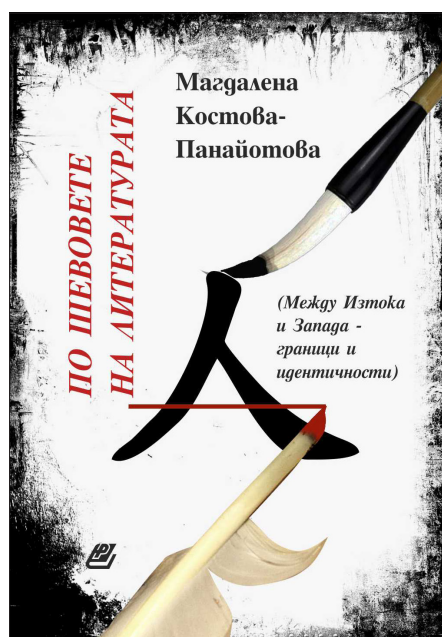
Югозападен университет „Неофит Рилски“

Заглавието на новата монография на Магдалена Панайотова насочва гледните си точки не толкова към някакви поетологични модели, колкото към проблема за границите между художествените системности. Тези на Запад и другите – на Изток. Редом с тях книгата подлага на перманентна проверка отговорите на въпроса „какво става с автора“ при това прекосяване на границите.

Темата на огромното и впечатляващо с широтата си изследване съдържа компаративистки хоризонти – най-малкото това уточнение в скобите („между...“) държи да подчертае, че ще се засрещнат две глобални визии (източна и западна). В тази среща обаче изпъкват не процесуални, а типологически различия и заради тях

трудът е структуриран на две нива: първо, акумулирайки конкретика по въпроса „Чи са тези Балкани?“, и след това – подбирайки концептуалните различия „между два свята“. Така автори от Изтока въртят житейските си биографии на Запад, т.е. живеят „между“, в културния процеп.

Още тук искам да подчертая тази неизбежна двойственост: тя е мотивирана от изследователския инструмент „компаративизъм“. Той поражда епистемата на сравнителното четене на две култури през оптиката на литературата (романи, разкази, драми, есета). От друга страна, двойствен и

нееднозначен е процесът на създаването на т.нар. кроскултурна литература – процес особено плътен след средата на XX век.

Магдалена Панайотова усърдно сочи в предговора си как постколониалното време поставя под въпрос основни понятия в културологията: нация, идентичност, религия, граница, различие, синхрон и пр. Заради това писатели, които са на границата като Данило Киш или Орхан Памук, могат да се окажат обединители, опорни точки на една бъдеща световна литература, независимо че сръбският и турският език не са световни. Но текстове като „Пясъчен часовник“ или „Странност на ума“ говорят не за синхрон между културите, а за хибридността на тази бъдеща световна култура.

При това приплъзване между българско-хърватско-холандско (Дубравка Угрешич), между турско и европейско (Орхан Памук) или между японско и германско (Йоко Тавада), китайско и френско (Франсоа Чън) се обезсмисля понятието за доминираща култура. Причината е, че изчезва, обезсмисля се ориентацията на категориите център и периферия. А след това и всички последващи опозиции стават проблематични. Подобни трусове в категориите на самата култура, която живеем, някак по дефиниция ще засегнат постройката на канона – досега смятахме всичката останала извън канона литература за маргинална. Но писателите от Изтока, които живеят и пишат на Запад, усилено овакантяват понятието „канон“. Той трябва или да се пренарежда постоянно, или да изчезне като категоризиращ импулс, който да подреди йерархията на някакви социални ценности на литературата.

В хода на изследването редом с акцентите върху социокултурните размествания авторът насочва гледната си точка и към поетологически проблеми – по-важни сред тях са особеностите на нарацията, промените в структурата на художествения език, а сетне в аксиологията и рецепцията. В този смисъл се открояват наблюденията върху езика на литературния текст у Милорад Павич, Орхан Памук, Данило Киш и Ейми Тан.

Присъединявам се към мнението на Магдалена Панайотова, че романът и въобще художественият текст навлиза в нови хиперпространства, които позволяват (дори налагат!) интерактивно четене. Неслучайно романите и драмите на М. Павич поставиха най-големия проблем пред читателя – литературният текст става вариативен, защото предлага игра не само на значенията, но и на подходите към себе си. Това е, защото той отваря рецептивни ниши там, където дори модерният роман от първата половина на XX век не подозираше, че може да стигне читателят. Романите на Павич, на Киш или на Ейми Тан тотално подриват очакването, че литературата по определение трябва да бъде нещо красиво и/или възвишено.

Изследването на Магдалена Панайотова ще открие своите читатели не само сред филолози и антрополози, а и сред всички изкушени от трайните процеси на приплъзването по шевове, където се засрещат културите.

THE VACANCY OF THE CANON

Kostova-Panayotova, M., 2021. *Along the Seams of Literature (between East and West – Borders and Identities)*. Blagoevgrad: Neofit Rilski

✉ **Cvetan Rakiovski**
South-West University
Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: crakiovsky@abv.bg